

SAMHÄLLSNYTTA ELLER VALFRIHET FÖR KVINNAN?

Av fil. mag. BRITT-MARIE BINGSTRÖM-FORSLUND

Fru Britt-Marie Bingström-Forslund är sekreterare på Riksdagshögerns kansli. Hon har tidigare varit verksam inom Sveriges Konservativa Studentförbund och fungerade som sekreterare i den kommitté inom Högerpartiet som skrev det nyligen framlagda högerprogrammet om en aktiv familjepolitik, "Familjen i blickpunkten".

Det är historiskt sett en välkänd företeelse att kvinnoemancipationen underlättas varje gång samhället är i behov av arbetskraft. Utvecklingen i vårt land de senaste två åren är ett aktuellt exempel på detta. När Eva Moberg för bara omkring 3 år sedan presenterade sin lilla framtidsvision: "Kvinnans villkorliga frigivning" väckte den så mycket indignation och debatt, att hon några månader senare kunde samla sina repliker till en hel bok. Generellt sett torde motståndet mot kvinnan i förvärvslivet vara starkast i socialdemokratiska och framför allt fackföreningskretsar. Inom parentes sagt hade det varit intressant att ha fått också detta belyst i Stina Thybergs kapitel om företagarna och den kvinnliga arbetskraften i SNS-boken

"Kvinnors liv och arbete". Ett ökat utbud av arbetskraft innebär ju framför allt ett mindre gynnsamt utgångsläge i avtalsförhandlingarna. Då den senaste långtidsutredningen emellertid i sin framtidsprognos ansåg arbetskraftsbristen bli ett allvarligt hot mot vårt välstånd och rekommenderade en ökning av de gifta kvinnornas yrkesfrekvens främst genom utbyggnad av daghem, blev det annat ljud i skällan. Nu var kvinnorna inte längre de främsta konkurrenterna, fosterlandet måste räddas från import av ev. icke tillräckligt fackligt medveten utländsk arbetskraft och dessutom fick man nu en godtagbar möjlighet att kollektivisera barntillsynen. Ulla Lindström fick i en hast uppdrag att sätta till en familjeberedning naturligtvis till övervägande delen bestående av socialdemokrater samt en centerpartikvinna för att från början tillförsäkra sig ev. behov av stöd i riksdagen. LO visade sig helt plötsligt mycket "kvinnovänligt" och kom i god tid till förra valet med en skrift om daghemsfrågan. I förra årets radioserie "Har vi råd med familjen" dominerade också LO-expertis av varierande format. Socialdemokraternas senaste valbi-

drag var ett arbetsmarknadspolitiskt kvinnoprogram, där "allas rätt till arbete" blev en av huvudpunkterna. Daghemmen skulle utbyggas och *anpassas efter de förvärsarbetandes och arbetslivets krav*. Hänsynen till barnens krav beaktades först i en punkt långt ned på önskelistan där det krävdes forskning om hur olika former av barntillsyn påverkar barnen. Långtidsutredningens rekommendationer anammades också reservationslöst av Ulla Lindströms familjeberedning som tog frågan om barntillsynen till sin första uppgift och inte, som man skulle kunnat vänta sig, en kartläggning av den moderna familjens behov och möjligheter, vår befolkningsskris eller barnfamiljernas försämrade ekonomi. Familjeberedningen satsade alltså helt på en kraftig utbyggnad av de kollektiva barn-daghemmen genom att föreslå femdubbling av anslaget till dem, trots att ett stort antal intervjuade mödrar, 75 %, ansåg att andra barntillsynsformer vore att föredraga eller lika bra som daghemmen. Att det inte finns tillräckligt med kvalificerad personal för denna expansion bekymrade man sig inte om. Detta gick ju att lösa genom att kompetenskraven togs bort!

Den ensidiga inriktningen på kollektiv barntillsyn är en mycket märklig politik när det gäller att öka mödrarnas benägenhet att ta förvärsarbete. Det är ju för det första inte ens den barntillsynsform, som är mest efterfrågad.

(TCO-undersökningen bland 1.000 yrkesarbetande mödrar utgör ytterligare ett bevis för att daghemformen är minst eftertraktad.) För det andra tycks såväl långtidsutredningen som familjeberedningen kraftigt överskattat det nettotillskott av arbetskraft, som en ökning av småbarnsmödrarnas yrkesfrekvens skulle tillföra samhället. Barnens behov av vård och fostran kvarstår ju och kan föga rationaliseras ens i kollektiv form. Den redan nu katastrofala bristen på vårdande arbetskraft kommer också med all sannolikhet att stiga, eftersom det inte kan förväntas att just småbarnsmödrarna, som måste förena yrkesarbetet med de egna barnens skötsel, kommer att välja ett vårdande yrke med dettas ofta obekväma arbetstider. Daghemmen kan heller inte utnyttjas av alla mödrar framför allt inte av dem som har flera barn. Denna politik kan därför på längre sikt starkt påverka nataliteten — morgondagens arbetskraft. Den starka subventioneringen av daghemmen bidrar också, genom att de verkliga kostnaderna hålls dolda, till nedvärderingen av det vårdande arbetet och därmed synen på kvinnan överhuvudtaget. Det ensidiga stödet till de kollektiva daghemmen kan inte heller motiveras ur familjepolitisk synpunkt eftersom de endast kan utnyttjas av de små familjerna med icke infektionskänsliga barn i tätorterna. Vilket är då främsta motivet till att en enbarnsfamilj där bå-

da makarna har förvärvsarbete med goda inkomster kan erhålla en daghemssubvention på i genomsnitt ca 3.500 kr per år (Jfr det aktuella bidragsförslaget på 2.400 kr per år till ett handikappat barn!). I en artikel i Tiden (nr 2 1962) ger Maj-Britt Sandlund en ärlig förklaring till denna politik: "En radikal — och varför inte socialistisk — syn på kvinnans ställning i samhället kommer ju att leda till krav på en ytterligare överföring av funktioner från den enskilde till samhällsliga serviceorgan".

De senaste månadernas kvinno-debatt har varit mer förvirrad än någonsin. Hemmakvinnan är främsta tvisteämnet. Är hon en lyxhustru, som åtnjuter en skattefri subvention, en parasit som saknar existensberättigande, eller är hon "bara en hemmafru", som utan lön, rimliga sjukförsäkringsförmåner och pension utför ett ovärderligt arbete för vårt samhälle? Otvivelaktigt har i den här debatten hemmafruns belackare varit mest högljudda, även om Nancy Eriksson gjort ett tappert men misslyckat försök att försvara hennes existens.

Det är främst hemmafruns rätt till ortsavdrag, motiverat av skatteförmågeskäl, som sticker de renodlade yrkeskvinnoanhängarna i ögonen.

Enligt vår äktenskapslagstiftning utgör två äkta makar en ekonomisk enhet, där båda har rätt att leva på samma standard oavsett i vilken mån var och en bidragit till den

sammanlagda inkomsten. Konsekvensen av detta blir att vid fastställandet av den ena makens skatteförmåga hänsyn måste tagas även till den andra makens inkomst (sambeskattning). Detta förhållande har i den här debatten påståtts vara diskriminerande för den gifta kvinnan, om hon har egen inkomst, och anses minska hennes egenvärde, men tydligen inte mannens, trots att han ju också blir utsatt för sambeskattning.

Under den senaste tiden har särbeskattningsanhängarna lyckats hitta ett ädelt motiv för sin kamp mot hemmafrun. Genom att dra in hennes ortsavdrag anser man sig kunna få mer pengar över till barnfamiljerna. Faktum är, att om särbeskattning infördes, skulle dessas skatt ytterligare skärpas med omkring en miljard kronor, vilket, även om dessa pengar returnerades i form av högre bidrag, kommer att innebära en avsevärd försämring av ett stort antal barnfamiljers ekonomi.

Trots att gällande sambeskattning sålunda innebär lägre skatt för de flesta äktenskapen (97 %), åtnjuter den stor impopularitet i vida kretsar, vilket torde bero på att den förväxlas med högskattepolitik.

I senaste numret av Tiden (2, 1964) angriper Ingrid Fredriksson starkt Högerpartiets tolkning av skatteförmågeprincipen: "att en inkomst bör beskattas efter hur många som lever på den *oberoende*

av om dessa personer är i stånd att försörja sig eller inte". Den bör enligt hennes förmenande i stället tolkas så, att en inkomst bör beskattas efter hur många personer, som *inte kan försörja sig själva*, som lever på den. Ingrid Fredrikssons tolkning innebär inte skatt efter förmåga utan skatt efter prestation. Den logiska konsekvensen av hennes resonemang är att t ex alla vuxna män bör skatta för lägst 12.000 kr, eftersom det är vad de bör kunna prestera. Ett annat skäl mot skatt-efter-förmåga-principen är enligt Ingrid Fredriksson att ortsavdraget för hemmafrun blir högre för den högre inkomsttagaren. På grund av skatteprogressionen blir ju *alla* ortsavdrag, liksom barnbidrag mera värda för högre inkomsttagare.

Ingrid Fredrikssons kritik mot de nuvarande förvärvsavdragens utformning är däremot berättigad. 300 kr-avdraget för gifta yrkesarbetande kvinnor utan barn under 16 år är omotiverat och bör tagas bort. Det är inte heller riktigt att förvärvsavdraget för gifta yrkesarbetande kvinnor med barn under 16 år skall utgå i procent av inkomsten. Det bör i stället, som föreslagits från högerhåll, utgå efter

de verkliga kostnaderna en yrkesarbetande förälder har för barn tillsynen vare sig den sker med hjälp av en ersättare i hemmet, familjedaghem eller barndaghem. Ett sådant system plus en kraftig ändring av skatteprogressionen skulle öka kvinnans valfrihet mellan hem och yrkesarbete. Ingrid Fredrikssons resonemang att förvärvsavdragen helt bör slopas och ersättas med subventionerade daghem och barnsköterskor är däremot helt orimligt, även om det följer den socialistiska målsättningen: dirigerad barn tillsyn. Särbeskattninganhängarnas idealsamhälle är tydligen att var och en av makarna skall leva på sin sociala och ekonomiska standard — inte vara likaberättigade. Är hustrun hemarbetande på grund av förekomsten av småbarn, skall hon få ersättning för detta i form av vårdbidrag, inte efter i relation till vad hennes prestation kan vara värd utan beroende av det rådande statsfinansiella läget, och kanske i bästa fall täckande en större del av den högre skatt (= ungarlskatt) mannen måste betala oavsett hur stor familj han har. I ett sådant samhälle kommer inte bara hemmafruarna, utan även antalet barn att snabbt reduceras.